

KUN ITÄMYRSKY VINKUI

AARNE MUSTASALO

 SAGA
EGMONT

Kun itämyrsky vinkui

Aarne Mustasalo

Kun itämyrsky vinkui

SAGA Egmont

Kun itämyrsky vinkui

Cover image: Shutterstock

Teos on julkaistu historiallisena dokumenttina, jonka kieli kuvastaa alkuperäisen julkaisuaikansa näkemystä.

Copyright © 1930, 2026 SAGA Egmont

All rights reserved

ISBN: 9788727357379

1st POD-edition

No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means without the prior written permission of the publisher, nor, be otherwise circulated in any form of binding or cover other than in which it is published and without a similar condition being imposed on the subsequent purchaser. This work is republished as a historical document. It contains contemporary use of language.

www.sagaegmont.com

Saga is a subsidiary of Egmont. Egmont is Denmark's largest media company and fully owned by the Egmont Foundation, which donates almost 13,4 million euros annually to children in difficult circumstances.

OMISTETAAN
KAATUNEIDEN ÄIDEILLE

I.

Vapaussodan savuavilla taistelukentillä lyötiin arpaa Suomen kohtalosta. Kenraali Mannerheimin johtaman talonpoikaisarmeijan väkevien iskujen tieltä väistyivät venäläiset sotavoimat Suomesta ja onnettomat harhaanjohdetut, mutta uljaasti taistellut punaiset suomalaisjoukot panivat nyt rintansa alttiiksi suoja-
tessaan heidän peräytymistään.

Pitkinä rekikolonnina kuljetettiin Pohjois- ja Keski-Suomessa sekä Karjalassa vangittuja venäläisjoukkoja Sortavalasta Salmin kautta Aunukseen. Valkoisen armeijan ylijohdo tarjosi antautu-neille vapaan kyydin rajalle asti. Saivatpa he vielä päälle päät-teeksi ottaa kimpsunsa ja kampsunsa mukaansa sikäli kuin kan-taa jaksoivat. Rajalla Iivanoilta loppui Suomen kyyti ja kestitys. Jalkapatikka oli edessä, sillä suuri isänmaa ei ollut valmistautunut vastaanottajaisiin. Mutta mitäpä siitä, olivathan polseviikit taas omassa maassaan, jossa Suomen valkoisten tuliluikut eivät enää häirinneet heidän yritystään perustaa omatekoinen taivaanvalta-kuntansa tämän matoisen maan kylmälle kamaralle.

Ensimmäinen 300-miehininen kolonna tallusteli ilman tahtia raja-viivan yli ja majoittui lähikylään. Se ei pitänyt kiirettä. Se oli näet keksinyt merkillisen idean. Tuota pikaa olivat muutamat huima-pää julistautuneet johtajiksi ja suunnitelma oli tehty seuraavan vankikolonnan vähäisen omaisuuden ryöstämiseksi ylläköllä.

Kun uusi annos kaalimaan miehiä täynnänsä isänmaan kaihoa ja lemua tallusteli rajan yli, joutui se ankan ja järjestetyn hyök-käyksen alaiseksi. Ensin tullut joukko kävi sen kimppuun ja riisti sen putipuhtaaksi nauraen partaansa. Muutamilta lyötiin silmät mustiksi, kellään ei ollut älyä ryhtyä vastarintaan. Nyt vasta pois-tuivat ensin tulleet urhot rajapinnasta, mutta joukko numero kaksi jäi väentäen päätä ja murtaen suuta odottelemaan kolmatta vankikolonaa.

Sadatellen aikoja ja tapoja kohotti mukana seurannut vääpe-livanhus kätensä korkeuteen, teki sitten pyhän ristin merkin ja huokasi:

”Tam harshoo, gdje nas niet.” (Siellä on hyvä olla, missä meitä ei ole).

Mutta nuori kasakka astui kiiltävissä saappaissaan hänen ohitseen, tempasi ukkelilta piipun suusta ja sanoi ilkamoiden.

– Sorovnoo!

Niin poistuivat ryssät Suomesta kevättalvella v. 1918! ¹)

Talonpoikaisarmeija eteni tällä välin voitokkaasti vaikka ankarasti taistellen etelää kohti, ja huhtikuun lopulla jo valkoiset rykmentit kenraalimajuri Wilkmanin johdolla hyökkäsivät lujaa Viipurin linnoitusta, Karjalan lukkoa valloittamaan. Kahtena rivistönä he etenivät Heinjoelta lähtien. Oikeata, joka Lyykylän, Aittolahden ja Talin taisteluissa mursi vihollisrintaman ja vähääkään viipymättä riensi eteenpäin Viipurin tietä, komensi saksalainen upseeri, eversti von Coler. Päästyään yhteyteen linnoituk-

sesta vastaan tulevien neuvottelijain kanssa hän karskissa äänilajissa vaati linnoitusta heti ja ilman ehtoja antautumaan uhaten olla tuntematta sääliä, jos hänen täytyisi väkipakolla raivata tiensä punaisten varustusten läpi.

Punaiset eivät kuitenkaan vielä luopuneet taistelusta ja hyökkäys jatkui. Aina Papulan mäelle ja Suomenveden pohjan rannalle juoksivat valkoisten harmaat ketjut, mutta yritys mennä siltojen yli kaupunkiin tyrehtyi vihollisen hurjaan konekivääriammuntaan. Samalla kohdisti linnoituksen vahva tykistö hirmumyrskyn tapaisen tulen Papulan rannalle ja mäelle. Valkoisten hyökkäys pysähtyi hetkellä, jolloin heillä jo näytti olevan suuri voitto käsissään. Leveä merenlahti katkaisi jääkärien tähän asti vastustamattoman vauhdin.

Pian huomattiin, että tältä suunnalta eteneminen oli mahdoton. Ei auttanut muu kuin odottaa vasemman rivistön yritystä kaakosta käsin, missä maasto tosin oli suotuisampi, mutta puolustusvarustukset sitä lujemmat, tunkeutua kaupunkiin. Mutta eteläiset joukot viipyivät kauan. Vasta auringon laskiessa ja illan hämärtyessä huomattiin jotain erikoista olevan tekeillä silläkin taholla. Punaisten tykistön tuli näet kääntyi nyt kaakkoon päin Liimatan ja Säiniön seutuja kohti.

Siellä ponnisteli eteenpäin everstiluutnantti Jernströmin rivistö, minkä päävoiman muodostivat I. Jääkärirykmentin kolme pataljoonaa. Raskaat taistelut Kämärän kylässä ja asemalla olivat niitä viivyttäneet. Huhtikuun 24 päivän sarastaessa olivat ne läheneet liikkeelle ja niiden päämääränä oli saman päivän iltapuolella saapua Viipurin edustalle sekä empimättä hyökätä kaupunkiin, missä reipas suojeluskunta oli ilmoittanut samalla hetkellä ryhtyvänsä toimintaan. Toisin kuitenkin kävi. Punaisten kiivas vastarinta Kämärällä vei Jernströmin päävoimat tähän kaukai-

seen sivusuuntaan, missä ne kylläkin valtasivat mainitun aseman seudut, mutta kärsivät raskaita tappioita ja vain pieni osa ryhmästä ehti enää saman päivän illalla Viipurin varustusten edustalle. Nuo heikot ja uupuneet voimat eivät enää pystyneet jatkamaan hyökkäystä ja otollinen hetki meni käsistä. Viipurin suojeluskunta jäi ilman apua. Sen uljas teko, Kolikkoinmäen patterien valtaus päättyi – antautumiseen. Kun valkoiset voimat, jotka yön kuluessa koottiin Säiniöön, seuraavana aamuna alottivat hyökkäyksen linnoitusta vastaan, olivat sen laajat varustukset taas vahvasti miehitetyt ja murhaava tuli kohdistui nyt eteneviä ketjuja vastaan. Hyökkäys pysähtyi koko rintamalla.

– Itämyrsky vinkuu, sanoivat jääkärit.

Nyt alkoi Viipurin piiritys. Päivät pääksytysten pauhasi tykistö molemmin puolin syösten tulta ja rautaa malmikidoistaan. Useita kertoja ryntäsivät valkoiset epätoivon vimalla vihollisvarustuksia vastaan ja yhtä monta kertaa heidät työnnettiin takaisin.

Vasta 28 päivän vastaisena yönä heillä oli menestystä. Kello 12 yöllä alkoi heidän tykistönsä ampua kaikilla voimillaan kaakkoisrintaman vihollisasemia. Kranaattien jylinä ja ulvonta täytti hämärän kevätyön. Kaikkialla räiskyi ja leimahteli. Kolikkoinmäen talojen palo punasi taivaan uhkaavilla, välähtelevillä loimuillaan.

Yhtäkkiä tykkituli siirtyi kaukaisempiin maaleihin ja valkoisten hyökkäysjoukot lähtivät taas etenemään. Piikkilanka-aitaukset läväistiin, mutta nyt havahtui vihollinenkin, ja kivääri- ja konekiväärituli pyyhkieli taas niittyjä ja metsäisiä rinteitä. Jääkäripataljoonat ja avuksi tuleva Vaasan rykmentti samosivat kuitenkin varsinaiset varustukset sivuutettuaan nyt soiden ja kukkulain yli Kolikkoinmäkeä kohti. Aamu alkoi sarastaa.

Hien ja mullan peittämä ketju pysähtyi muutaman sadan metrin päähän etukaupungin ensimmäisistä taloista, sillä punaiset am-

puivat ikkunoista ja kivijalkojen suojasta. Ketjussa oli nyt miehiä useista eri joukoista. Nuori, vihreätakkinen jääkärivänrikki kohottautui maasta huutaen:

– Joukkue kuuluu minun komentooni.

Samassa hän tunsikin käden lyövänsä olkapäähänsä.

– Sinäkö Aarne, oletko se todellakin sinä? kysyi kiihkeä ääni.

Vänrikki kääntyi tuimasti vasemmalle. Savinen naama irvisti häntä vastaan. Ääni kuului hirveän tutulta, ihan jotkin menneet onnelliset muistot tulvahtivat mieleen noita sanoja kuullessa, mutta kauan poissa kotimaastaan harhaillut jääkäri ei siinä tuokiossa muistanut, kuka tuon likaisen, nokisen naaman hymyilevä omistaja oli.

– Olenhan tässä minä, sitä nyt ei kannata epäilläkään, hän vastasi, mutta sinä, kuka hitto sitten sinä olet? Sepä olisi peräti hauska tietää.

– Herra vänrikki, olen ryhmänjohtaja Erkki Kaihila I pataljoonan 1. komppaniasta.

– Erkki Kaihila – – Erkkikö – – sinäkö! No terve mieheen, tämäpä vasta oli sattuma. Tuon savivellin takaa ei kuitenkaan äitisiäkään sinua tuntisi. Jumalan kiitos, olet säilyttänyt toistaiseksi nahkasi eheänä.

– Kah, onkos täällä tuttavien liikkeellä, kuului samassa vakava ääni oikealta. Älähän, eikös siellä ole Kairila ja – ja – – eikös siinä ole Aarne Aulamo ihan omassa persoonassaan.

Pohjalainen ylioppilas Juhani Kytä apuun tulevasta Vaasan rykmentistä kiipesi hämärästä etumaisen ketjun tasalle.

Vanhat lukutoverit tervehtivät intomielisin huudahduksin toisiaan. Mutta kauan ei ollut aikaa keskustella. Täytyi päästä eteenpäin, sillä nykyinen asema keskellä avointa kenttää oli sietämätön. Vänrikki huusi kireän komennon ja hurraata huutaen syök-

syi maasta nouseva ketju sisään Kolikkoinmäen kapeille kujille. Vihollinen vetäytyi nyt varsinaista kaupunkia kohti ja valkoiset sotilaat alottivat tuon sokkeloisen etukaupungin puhdistamisen edeten varovaisesti talo talolta ja tarkastellen vintit sekä kellaritkin.

Vänrikki Aulamo johti nyt satunnaisen joukkueensa itse kaupunkia vastaan. Intomielin ja leikkiä laskien astuivat miehet rohkeasti eteenpäin puristaen tarmokkain käsin kivääriään ja luullen kaiken vastarinnan lopullisesti murtuneen. Jälleen kohtasi heitä pettymys:

Etukaupungin ja varsinaisen Viipurin välissä oli vahva sisälinnake, joka sulki tien. Kun valkoiset sotilaat saapuivat sen edustalle, näkivät he hämmästyksekseen vastassaan taas korkean vallin, jonka harjalla betonivarustukset kiilsivät nousevan auringon valossa ja samassa puhkesi sieltä hurja tulisuihku tervetuliaisiksi. Kuulia lenteli kuin rakeita yltympäri räiskyen ilkeästi rakennusten seiniin ja lauta-aitoihin.

– Itämyrsky vinkuu! huudahti vänrikki. Se oli tuttu sananparsiniinä päivinä.

Oli haettava suojaa. Toveruksemme aikoivat painautua maahan lähimmän talon varjoon, mutta samassa vänrikki horjahti. Hänen kasvonsa kalpenivat ja revolveri putosi kädestä. Tuntui kuin olisi halolla huitaistu hänen oikeaan olkapäähensä. Hän hataroi vasemmalla kädellään mökin harmaita nurkkahirsiä. Ympäristö näytti omituisesti hämärtyvän; auringon valo, joka äsken oli ollut kirkas, tuntui pimenevän aivan kuin suuri pilvi olisi kohisten kiitänyt sen yli.

Sitten hän kaatui maahan ja menetti hetkeksi tajuntansa.

Hän heräsi siihen, että pohjalainen Kyttä kaatoi kylmää vettä hänen otsalleen. Ensi ajatus oli:

– Missä ollaan? Missä on vihollinen?

Sitten yritti mies hypätä pystyyn, mutta istuutui huomattuaan omituisesti huikaisevan. Rinnassa tuntui pistosta ja suussa oli veren makua.

– Mihin sattui? kysyi hän sitten.

– Oikeaan olkapäähän, vastasi Kyttä.

Vänrikki silmäili käsivarttaan. Paidan hihansuun alta virtasi kolme punaista verijuovaa käden yli maahan.

– Vai niin, se ei ole sinänsä vaarallista, sanoi hän, mutta – –

Hän sylkäisi veren pois suustaan ja jatkoi: – – taitaa olla keuhkokin vioittunut.

Kyttä ja Kairila tarttuivat nyt jääkäriin toinen pääpuoleen, toinen jalkoihin ja lähtivät kantamaan häntä lähellä olevaan apteekkitaloon. Vänrikki vastusteli, sanoen jaksavansa itsekin kävellä, mutta toiset vain hymyilivät eivätkä olleet kuulevinaan. Ja tuntuipa todella äärettömän raukealta elämä, aivankuin koko sotaretken rasitus olisi yhtäkkiä hartioita painanut, kuin kaikki pitkät harjoitusmarssit Holsteinin kanervanummilla ja sitten sotamarssit Kuurinmaan kurjilla upottavilla teillä, kaikki Missellä vartiossa valvotut yöt ja Dumben patrulliretket nyt yhtäkkiä olisivat joukolla kimppuun käyneet. Hän ajatteli, että olisi pitänyt saada levätä ainakin vuoden, jollei olisi ollut niin ankara kiire ja tärkeä homma.

Kaukaa kuului hurraa-huutoja. Uudet komppaniat juoksivat Viipuria kohti, mutta sitadelli pysähdytti ne kaikki. Alkoi taas kii-vas tulitaistelu.

– Mennään takaisin, pojat, sanoi vänrikki, eihän nyt kerkii maata. Nyt on kaikkein kriittisin hetki. Joko Viipuri nyt vallataan tai hyökkäysrytykset uupuvat kokonaan.

Kyttä ja Kairila kantoivat rauhallisesti toveriaan apteekkia

kohti, eikä tämä pystynyt vastaan panemaan, vaikka sisu kuohah-
tikin, kun hurraahuudot, taas yhä kauempana, kajahtivat.

Nyt kuului ilmassa vihlova vonkuna ja keskeltä taloryhmää
kohosi samassa sakea musta savu hirsien ja laudanpätkien lennel-
lessä ylt'ympäri. Punaisten tykistö oli alkanut ampua Kolikkoin-
mäen esikaupunkia. Se ampui tarkkaan ja arastelematta. Siellä
ja täällä syttyvät tulipalot osoittivat vihollistykistön tehokkuutta,
mutta tuo älytön hävitysvimma kuohutti valkoisten sotilasten
mieltä. Vanha ryssänviha leimahti täällä jälleen liekkiinsä, sillä
olihan selvää, että tottumattomat punasotilaat eivät tuolla tavalla
osanneet käyttää tykistöä. Heillä oli apunaan venäläiset tykkimie-
het, joille Suomen hävitys oli suoranaista huvia.

Mutta suomalainen tyyneys tuli aivan liikuttavalla tavalla jäl-
leen kerran ilmi tuolla Kolikkoinmäen surmankukkuloilla. Gra-
naattien räiskyessä ja shrapnellien kylväessä hävitystään etukau-
pungin mummot siellä kotipihoilla tomuuttivat mattojaan ja peit-
tojaan, pesivät pyykkiään ja suorittivat muita askareitaan aivan-
kuin mitään sen ihmeempää ei olisikaan tapahtumassa. Välistä
vain siunailivat, kun hirrensäpäleet kovin viheltivät.

Kun vänrikki Aarne Aulamo oli tuotu apteekin etuhuonee-
seen, jäi hän sairashoitohenkilökunnan haltuun ja hänen tove-
rinsa palasivat paikoilleen etulinjaan, missä sekaisin menneitä
joukkoja paraikaa järjestettiin uutta hyökkäystä varten, minkä
kuitenkin piti tapahtua vasta seuraavana yönä. Muutaman tunnin
odotuksen jälkeen haavoittuneet siirrettiin rintaman taa kenttä-
sairaalaan.

– – Heimatsschuss, sanoi lääkäri karskisti vänrikille, olkapäätä
käsitellessään. Oikea keuhko vioittunut, mutta mitään vakavam-
paa vaaraa ei ole ja nythän sota kohta päättyy. Ensi yönä meikä-
läiset ovat varmasti Viipurissa ja silloin on sota lopussa.

– Todellakin, huokasi vänrikki, jonka haavaa nyt julmasti kivisti. Sota on siis vihdoinkin päättynyt. Nyt on voitto jo varma ja Suomi vapaa. Meidän tehtävämme on päättynyt.

Sitten hänet valtasi tavaton liikutus, että hänkin oli saanut olla mukana tätä suurta työtä tekemässä. Harmitti vain se, että tässä viime tingassa piti haavoittua, ettei päässyt mukaan loppuhuյök-käykseen.

Lääkäri hymyili hänen tyytymättömyydelleen. Sairaanhoitajat hymyilivät hekin ja kääntyivät seuraavan potilaan puoleen.

Hitaasti kului iltapäivä haavoittuneiden kammioissa.

Ei puhuttu juuri mitään. Pari miestä välistä hiukan voihi, mutta lopettivat heti kun hoitajatar saapui heidän luokseen.

Pimeän tullen jännitys alkoi rintaman takanakin taas kasvaa. Etulinjalla oli aivan hiljaista. Jotkut yksityiset laukaukset kajahtivat pitkin väliajoin ja kuulas yöilma kantoi kaiun kauas metsäin ja vuorten taa. Tiedettiin, että oma hyökkäys alkoi kello 12 yöllä, mutta mahdollista oli, että punaiset, joita toistakymmentätuhatta, s.o. pääosa punaista itäarmeijaa, nyt oli suljettu Viipuriin, yrittäisivät vahvoin voimin murtautua läpi etelään, kuten jo Nuoran kylässä olivat tehneetkin. Sitä varten oli oltava varuillaan.

Puoliyön hetkenä näkyi taas nopeita leimahduksia eri puolilla valkoisten linjojen takana. Taas alottivat granaatit ilkeän, hermoja kutkuttavan ulvahtelun. Valkoisten tykistövalmistelu oli käynnissä. Taas jyrisi ja pauhasi tulisade onnettoman Viipurin yli, missä ahdistetut asukkaat kuitenkin riemua ja toivoa hehkuen kuuntelivat noita mahtavia jyrähdyksiä ja odottivat valkoisten saapumista yhtä kiihkeästi kuin päivänkin tuloa.

Valkoiset joukot tunkeutuivat sinä yönä kaupunkiin. Punaisen vastarinta murtui kaikkialla. Aamun sarastaessa tuli tieto suuresta voitosta kenttäsairaalaankin ja kuumeiset silmät sielläkin

loistivat iloa ja oikeutettua ylpeyttä. Olihan päättynyt Suomen suurin taistelu – vapaustaistelu. Mitäpä oli kaikki muu niin korkean asian rinnalla.

Joukot lepäsivät seuraavina päivinä majapaikoissaan. Valmistaututtiin suurta paraatia varten ja korkeita herroja saapui Viipuriin aina ylipäällikköä myöten. Riemu oli ylimmillään. Kaupunkilaiset kilpailivat suosionosoituksissaan valkoisille sotilaille. He jakoivat ilmaiseksi vähistä ruokavaroistaan heille parhaat palat ja lisäksi sikarit, paperossit, virvokkeet jos jonkinlaiset. Viimemainitut taas nauttivat siitä tietoisuudesta, että olivat elossa ja kaiken todennäköisyyden mukaan tulisivat jäämäänkin eloon, ainakin toistaiseksi.

Niinpä astelivat ylioppilaat Erkki Kairila ja Juhani Kytä harmaissa sotamiestakeissaan ja korpraalin nauhat olkalapuissaan Viipurin katuja antaen siviilien ihailla itseään ja vaatimattomasti nauttien niitä melkoisia annoksia kaikinpuolista maallista hyvyyttä, mitä kunnan viipurilaiset auliisti jakelivat tulijoille. He tunsivat, että tässä ei ainoastaan kruunu pitänyt huolta pojistaan, vaan vieläpä ”spei suae patria dedit” yhtä ja toista suuhun pantavaa. Huolta ei ollut laisinkaan. Kairila väitti, ettei sitä ollut olemassakaan, Kytä hymähti ja oli ohimennessään uskomaisillaan asian. Paraatihumussa meni sitten pari päivää ja seuraavina päivinä soi Karjalan marssi kaikkien ihmisten korvissa.

Niinpä toverukset vasta lähes viikon kuluttua eräänä poutapäivänä muistivat haavoittuneen toverinsa, jääkärivänrikki Aulamon, jonka kanssa heidän kohtaamisensa lyijysateessa Kolikkoinmäellä oli tullut perin lyhyeksi. Tämän tapauksen toi heidän mieleensä suuri punaisella ristillä varustettu lippu erään nelikerroksisen, todennäköisesti koulutalon harjalla, missä nyt oli vastaperustettu sairaala.

SUOMEN ITSENÄISYYDEN MYRSKYISÄT ALKUVUODET SOTILAAN SILMIN

On kevät 1918, ja valkoiset ryhtyvät piirittämään Viipuria. Tykit laulavat molemmin puolin, ja valkoiset joutuvat jatkuvasti perääntymään. Taistelun tiimellyksessä vanhat opiskelutoverit Erkki Kairila, Aarne Aulamo ja Juhani Kyttä kohtaavat toisensa. Mutta selviääkö yksikään heistä hengissä hyökkäyksestä – tai sisällissotaa seuraavista vaarallisista vuosista?

Aarne Mustasalo on kirjailija Heikki Nurmion (1887–1947) salanimi. Nurmio työskenteli opettajana ja upseerina sekä kirjoitti sotakirjallisuutta.